

**МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ГРАД ПРИЈЕДОР
УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
СРПСКО УДРУЖЕЊЕ ЗА КРИВИЧНОПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ
ЈУ СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

КРИВИЧНО ЗАКОНОДАВСТВО - DE LEGE LATA ET DE LEGE FERENDA

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР:

Марко Павић, предсједник
Антон Касиповић
академик проф. др Станко Бејатовић
проф. др Станко Станић
академик проф. др Миодраг Симовић
проф. др Љубинко Митровић
Слободан Зеџ

**Приједор
17-18. априла 2015. године**

Рецензенти:

проф. др Станко Бејатовић
проф. др Миодраг Симовић
проф. др Љубинко Митровић

Издавачи:

Министарство правде Републике Српске
Министарство правде Републике Србије
Град Приједор
Универзитет у Бањој Луци
Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу Београд
ЈУ Службени гласник Републике Српске

За издаваче:

проф. др Станко Бејатовић
Драган Веселиновић

Коректура:

Славица Бајагић
Наталија Рајчевић

Техничко уређење:

Горан Зеленбаба

Штампа:

ЈУ Службени гласник Републике Српске

Тираж:

200 примјерака

Автори:

академик проф. др Миодраг Симовић	доц. др Владимир Симовић
академик проф. др Станко Бејатовић	проф. др Драго Радуловић
проф. др Војислав Ђурђић	проф. др Милан Шкулић
др Горан Илић	проф. др Миле Матијевић
Александар Миладиновић	доц. др Александар Фалаџић
Мирослав Јањић	доц. др Дарко Димовски
мр sc. Милорад Барашин	мр Милорад Марковић
Горан Филипић	Вељко Турањанин
Иван Илић	проф. др Драган Јовашевић
др Јован Ђирић	проф. др Ивана Симовић Хибер
доц. др Дарко Радуловић	доц. др Вељко Икановић
доц. др Емир Ћоровић	доц. др Ведад Гурда
доц. др Миодраг Букарица	проф. др Љубинко Митровић
Марина Перић	проф. др Божидар Бановић
доц. др Младен Милошевић	доц. др Марина Симовић
проф. др Миомира Костић	доц. др Зоран Стевановић

Dr Zoran Stevanović,
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd
Mr sc. Jasmina Igrački,
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

IZVRŠNO KRIVIČNO PRAVO U SRBIJI: OD NORME DO PRAKSE

Apstrakt

U radu dat je pregled izvora izvršnog krivičnog prava, tendencije u ovoj oblasti i primena zakonskih normi u praksi- u penitencijarnom sistemu. Čestim promenama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija (1997, 2005, 2009, 2011, 2014) čine se značajne reforme sistema, usklađuju se zakonska rešenja sa međunarodnim standardima, ali istovremeno pokazuje i nepostojanje jasne dugotrajnije strategije u ovoj oblasti. Česte promene Zakona o izvršenju krivičnih sankcija i drugih propisa u ovoj oblasti imaju i negativne posledice koje se ispoljavaju u praksi. Naime, prosto je došlo do zasićenje praktičara u stalnom menjanju zakonskih rešenja koja se neposredno primenjuju. Tako česta menjanja normi zbunjuju i penitencijarnu administraciju i zatvorenike, jer svi oni nisu u mogućnosti da stalno te promene prate i da ih primenjuju u praksi. Nerealno je očekivati od stražara da sve to prati i da to primeni u svom radu. Najčešće oni se drže tradicije i prvih saznanja sa kojima se susreću na početku rada u zatvoru i toga se, po pravilu, drže. Ako se tome doda da edukacija zaposlenih nije na zadovoljavajućem nivou i da ne postoji obrazovni profil penološke struke, realno nije ni moguće očekivati potpunu primenu novih zakonskih rešenja u praksi. Na to ukazuje i značajan broj zatvoreničkih pritužbi nadležnim organima u potrebi zaštite svojih prava, na šta ukazuje i zaštitnik građana u svom izveštaju. Tako je u 2013. godini 653 zatvorenika podnelo pritužbe upravicima zatvora, 200 pritužbi je podneto direktoru Uprave, a 49 zatvorenika je podnelo tužbu za sudsku zaštitu zbog povreda prava osuđenih tokom izvršenja kazne zatvora, a na konačne odluke Direktora Uprave po žalbama.

Ključne reči: krivične sankcije, zatvori, izvršenje, prava zatvorenika, izvršno krivično zakonodavstvo.

Uvod

Izvršno krivično pravo je sistem zakonskih propisa koji određuju postupak, način i uslove izvršenja krivičnih sankcija. Izvršno krivično pravo se nalazi u funkciji primene krivičnog (materijalnog) prava, odnosno omogućava finalnu fazu njegove primene. Osnovna i najopštija načela izvršenja krivičnih sankcija ili pak neka posebna pitanja vezana za izvršenje sankcija koje su u tesnoj vezi sa krivičnopравnom regulativom, nalaze se u materijalnom krivičnom zakonodavstvu. A da bi određena krivična sankcija koja je propisana u krivičnom pravu i izrečena od strane nadležnog suda mogla u potpunosti da ostvari Krivičnim zakonikom propisanu svrhu, potrebno je da ona bude na odgovarajući način i izvršena, od za to nadležnih državnih organa - organa penitencijarne administracije. To ukazuje na utilitaristički karakter izvršnog krivičnog prava koje svoje opravdanje i *ratio legis* nalazi upravo u društvenoj korisnosti. Izvršno krivično pravo je, dakle, deo jedinstvenog pravnog sistema zemlje, ali koje u tom smislu ima poseban zadatak. Njegov je zadatak da obezbedi zaštitu, učvršćivanje i razvijanje društveno-ekonomskih odnosa i društveno-političkog uređenja zemlje.¹

Naziv izvršno krivično pravo potiče od osnovnog izvora ove grane prava od Zakona o izvršenju krivičnih sankcija. U literaturi se upotrebljavaju više naziva: pravo izvršenja krivičnih sankcija, izvršno krivično pravo, penitencijarno pravo, a često se za nauku izvršnog krivičnog prava upotrebljava naziv penologija. Penologija kao naučna disciplina se bavi proučavanjem svih krivičnih sankcija i mera, načinom i postupkom njihovog izvršenja, odnosno njihovim međusobnim odnosom i efektima resocijalizacije osuđenih lica. Efikasnost propisanih, izrečenih i izvršenih krivičnih sankcija neposredno se manifestuje na stopu kriminaliteta i obima recidiva u jednoj zemlji. Izrečena krivična sankcija deluje preventivno u smislu onemogućavanja prestupnika da vrši nova krivična dela za vreme izdržavanja kazne lišenja slobode, ili dok traju određene mere bezbednosti. Izvesno dejstvo, u tom smislu, imaju i one sankcije koje čine učinioca više "vidljivim", ili predstavljaju pretnju da se pretvore u težu sankciju u slučaju vršenja novog krivičnog dela. No, specijalno-preventivni učinak u odnosu na osuđeno lice, čak i za vreme izdržavanja kazne lišenja slobode ne vodi nekim značajnijim globalnim efektima. Ni argument da mali broj lica vrši veliki broj krivičnih dela ne znači u tom pogledu mnogo. Brojna istraživanja su pokazala da stopa kriminaliteta nije u korelaciji sa stopom osuđenih na kaznu lišenja slobode i da ona može ostati nepromenjena bez obzira na to koliko učinilaca izdržava kaznu lišenja slobode². Po pravilu na njihovo mesto stupaju novi učinioci i to, često u broju koji prevazilazi broj onih koji su kaznom lišenja slobode onemogućeni da vrše krivična dela³. Iako to ukazuje i na neefikasnost generalne prevencije, činjenica je da

¹ Jovašević, D. & Stevanović, Z. (2007) Osnovne karakteristike izvršnog krivičnog prava, Revija za krivično pravo i kriminologiju, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srpsko udruženje za krivičnopравnu teoriju i praksu, br. 2. Beograd, str. 101.

² Ch. Silberman tvrdi da i u slučaju kada bi svi učinioci krivičnih dela bili zatvoreni, da će bar jedan broj novih učinilaca nastojati da iskoristi ekonomske prednosti vršenja krivičnih dela. Navedeno prema J. Senna, L. Siegel, *Introduction to Criminal Justice*, New York, Los Angeles, S. Francisco, 1984, p. 33.

³ J. Senna, L. Siegel, *Introduction to Criminal Justice*, New York, Los Angeles, S. Francisco, 1984, p. 33

sprečavanje osuđenih učinilaca u daljem vršenju krivičnih dela ne utiče na obim i dinamiku kriminaliteta. Danas je prošireno shvatanje da specijalna prevencija, i to ne samo ona koja polazi od ideje resocijalizacije, ne može dati ozbiljniji doprinos ostvarivanju zaštitne funkcije krivičnog prava. To ne umanjuje značaj primene krivičnih sankcija za ostvarivanje zaštitne funkcije krivičnog prava, ali ne toliko zbog specijalne, koliko zbog generalne prevencije.

Jedan od osnovnih kriterijuma u razvrstavanju izvora izvršnog krivičnog zakonodavstva polazi od hijerarhije pravnih akata i on prevashodno važi za unutrašnji pravni sistem jedne zemlje. Najveću pravnu snagu, svakako, ima ustavna norma koja obavezuje da svaki zakon i drugi pravni akti moraju biti u saglasnosti sa Ustavom. Odmah iza Ustava, po važnosti, su zakonske odredbe koje se odnose na oblast izvršenja krivičnih sankcija, i na kraju, slede podzakonski akti kojim se razrađuju norme iz zakona koji regulišu ovu oblast. Materija vezana za krivične sankcije regulisana je u Krivičnom zakoniku⁴ i Zakonu o maloletnim izvršiocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnika⁵. U njima je definisan sistem krivičnih sankcija koje se mogu izreći punoletnim i maloletnim učiniocima krivičnih dela. Krivično pravo u Srbiji poznaje četiri vrste krivičnih sankcija: kazne, mere upozorenja, mere bezbednosti i vaspitne mere. Kazne mogu biti: kazna zatvora, novčana kazna, rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole. Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, sadrži niz odredbi koje su bitne za izvršenje krivičnih sankcija za maloletne učinioce krivičnih dela. Zakonik o krivičnom postupku⁶ je, takođe, jedan od bitnih izvora izvršnog krivičnog prava koji uže definiše krivične sankcije i gde se navodi da je bitna crta krivičnih sankcija da ih može izreći samo nadležni sud u postupku koji je pokrenut i sproveden po tom Zakoniku. Zakonik o krivičnom postupku posebno naglašava prava lica lišenih slobode: da bude obavešteno o razlozima lišenja slobode i o drugim detaljima koji mu se stavljaju na teret, pravo na branioca, pravo na korišćenje maternjeg jezika, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na naknadu zbog neosnovanog lišenja slobode i dr.

Osnovni izvor izvršnog krivičnog prava u Republici Srbiji je Zakon o izvršenju krivičnih sankcija⁷ (ZIKS). Njime se uređuje izvršenje krivičnih sankcija, mere pritvora i drugih mera koje izriče sud kao i organizacija rada odgovarajućih institucija u okviru Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija⁸. Ovim zakonom uređuje se, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno, postupak izvršenja krivičnih sankcija prema punoletnim licima, prava i obaveze lica prema kojima se izvršavaju krivične sankcije, organizacija Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, nadzor nad njenim radom, izvršenje sankcija izrečenih za privredne prestupe i prekršaje, oduzimanje

⁴ "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 85/2005,88/2005- ispr., 107/2005- ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014.

⁵ "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 85/2005.

⁶ "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014.

⁷ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 55/2014

⁸ Jovašević, D& Stevanović, Z. (2007) Osnovne karakteristike izvršnog krivičnog prava, Revija za krivično pravo i kriminologiju, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, str. 107.

imovinske koristi pribavljene krivičnim delom ili privrednim prestupom i primena mere pritvora. U postupku izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima, kao i u postupku izvršenja kazne zatvora izrečene za prekršaj primenjuju se odredbe ovog zakona, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno⁹. Izvršenjem krivičnih sankcija ostvaruje se opšta i individualna svrha njihovog izricanja u cilju uspešne reintegracije osuđenih u društvo¹⁰.

Drugi veoma značajan izvor ove grane prava je Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (ZOMUKD)¹¹ Ovim zakonom se uređuje oblast izvršenja krivičnih sankcija izrečene maloletnim licima (vaspitne mere i kazna maloletničkog zatvora). Zakon o izvršenju kazne za krivična dela organizovanog kriminala¹² uređuje postupak izvršenja kazne zatvora za krivična dela koja se, u smislu Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, korupcije i drugih posebno teških krivičnih dela¹³, smatraju krivična dela organizovanog kriminala, organizacija i nadležnost državnih organa u postupku izvršenja kazne, položaj osuđenih i nadzor nad izvršenjem kazne zatvora.

Sledeći izvor prava izvršenja krivičnih sankcija je Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera¹⁴ kojim se uređuje postupak izvršenja vanzavodskih sankcija i mera izrečenih u krivičnom, prekršajnom ili drugom sudskom postupku, koje se izvršavaju u zajednici, propisuje se svrha, sadržaj, način izvršenja, položaj lica u postupku, kao i nadzor nad izvršenjem. Na izvršenje vanzavodskih sankcija i mera shodno se primenjuju odredbe Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, ako ovim zakonom nije drugačije propisano. Svrha izvršenja vanzavodskih sankcija i mera je zaštita društva od kriminaliteta sa ciljem resocijalizacije i reintegracije osuđenih lica. Kao izvori izvršnog krivičnog prava su i Zakon o privrednim prestupima i Zakon o prekršajima budući da ovi zakoni propisuju pojam, vrste, svrhu i trajanje sankcija koje su izrečene učinocima privrednih prestupa, odnosno prekršaja, a koje se izvršavaju pod istim uslovima i u istom postupku kao i sankcije koje su izrečene učinocima krivičnih dela. I konačno, kao izvori prava izvršenja krivičnih sankcija su podzakonski akti u formi pravilnika i uredbi.

Za pravo izvršenja krivičnih sankcija veoma su značajni međunarodni akti kao izvori ovog prava. U literaturi postoje više podela međunarodnih izvora izvršnog prava, a jedna od tih podela je prema prirodi izvora. Prvu grupu čine normativni ili izvori u užem smislu, i tu grupu čine svi međunarodni akti- bilateralni ili multilateralni ugovori, konvencije, deklaracije i sl., čija sadržina utiče na uslove u kojima će učinoci krivičnih dela živeti za vreme dok se prema njima primenjuje izrečena krivična sankcija, odnosno mera. Pored ovih, kao izvori prava u ovoj

⁹ Čl. 1. ZIKS-a (“Sl. glasnik Republike Srpske”, broj 55/2014)

¹⁰ Čl. 2. ZIKS-a (“Sl. glasnik Republike Srpske”, broj 55/2014)

¹¹ “Sl. glasnik Republike Srpske”, broj 85/ 2005

¹² “Sl. glasnik Republike Srpske”, br. 72/2009 i 101/2010.

¹³ “Sl. glasnik Republike Srpske”, br. 42/2002, 27/2003, 67/2003, 29/2004, 58/2004, 45/2005,61/2005, 72/2009, 72/2011-dr. zakon, 101/2011- dr. zakon i 32/2013.

¹⁴ “Sl. glasnik Republike Srpske”, broj 55/2014.

oblasti mogu se pojaviti i odluke odgovarajućih organa kojima se na međunarodnom planu kontroliše primena od država usvojenih i ratifikovanih međunarodnih pravila. Kao takve institucije obično se pojavljuju: međunarodna tela koja nisu sudskog karaktera- različiti komiteti (za ljudska prava, za eliminisanje rasne diskriminacije, protiv torture i sl.); međunarodni pravosudni organi, kakav je Evropski sud za ljudska prava i sl.¹⁵ Standardi i odluke pomenutih komiteta, komisija i drugih međunarodnih tela i institucija su izvori obavezujućih principa za rad nacionalnih zakonodavstava, u širem smislu mogu se smatrati izvorom prava izvršenja krivičnih sankcija.

Izvršno krivično pravo u Srbiji: ima li raskoraka između zakonskih normi i prakse

Oblast izvršenja krivičnih sankcija predstavlja izuzetno važnu i istovremeno veoma delikatnu fazu u procesu kontrole i prevencije kriminaliteta. Proces izvršenja krivičnih sankcija izrečenih punoletnim licima u Republici Srbiji detaljno je regulisan Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija. Izvršenje krivičnih sankcija koje se primenjuju prema maloletnim učinocima krivičnih dela reguliše Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnika, a izvršenje vanzavodskih sankcija i mera uređeno je Zakonom o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera. Odredbe Zakona o izvršenju krivičnih sankcija se odnose na materiju izvršenja krivičnih sankcija institucionalnog karaktera, vrste i tipove zavoda, službe u zavodima, unutrašnju organizaciju zatvorskog sistema, način rukovođenja, rad privrednih jedinica u sastavu zavoda, položaj lica lišenih slobode, radno-pravni status zatvorske administracije, svrhu krivičnih sankcija, organizacioni oblik u okviru državne uprave, pripadnost resoru i sl. Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravna zaštita maloletnika sadrži odredbe koje se primenjuju prema maloletnim učinocima krivičnih dela i odnose se na materijalno krivično pravo, organe koji ga primenjuju, krivični postupak i izvršenje krivičnih sankcija prema ovim učinocima krivičnih dela. Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera uređuje postupak izvršenja vanzavodskih sankcija i mera izrečenih u krivičnom, prekršajnom ili drugom sudskom postupku, koje se izvršavaju u zajednici, propisuje svrhu, sadržaj, način izvršenja, položaj lica u postupku, kao i nadzor nad izvršenjem. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, Zakon o maloletnicima i Zakon o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera određuje ciljeve izvršenja sankcija, određuje način postupanja sa osuđenicima i osuđenika aktivno uključuje u ostvarivanju programa. Sa tog aspekta, rešenja u zakonu su savremena i svakako daju okvir koncepciji reintegracije prestupnika u socijalnu sredinu, za koju se zakonodavac opredelio. Podzakonskim aktima su razrađena i konkretizovana-operacionalizovana rešenja data u zakonu, određeni postupci i uslovi za ostvarivanje nekih od rešenja data u zakonu, propisana zakonom i uređena su i druga pitanja bitna za funkcionisanje zatvorskog sistema, odnosno sistema izvršenja krivičnih sankcija u celosti, kao i izvršenje vanzavodskih sankcija i mera.

¹⁵ Ignjatović, Đ. (2006) Pravo izvršenja krivičnih sankcija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, str.21-22.

Pravo izvršenja krivičnih sankcija u Srbiji je, u poslednjih nekoliko decenija, u stalnoj je reformi s ciljem usklađivanja svih savremenih rešenja koja su u naučnoj i stručnoj javnosti i kroz međunarodne dokumente prihvaćena u ovoj oblasti. Tako su implementirana gotovo sva Evropska rešenja u Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija, Zakonu o maloletnicima, Zakonu o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera, kao i u svim drugim aktima koja regulišu ovu oblast. Stalne promene Zakona o izvršenju krivičnih sankcija (1997, 2005, 2009, 2011, 2014), pored pozitivnih efekata donose i negativne posledice. Naime, ako se zakonske norme i podzakonski propisi doneti na osnovu Zakona, učestalo menjaju i to posebno u onom delu koji treba da primenjuju neposredni izvršioc i u sprovođenju tretmana prema zatvorenima, nastaju ozbiljni problemi. Zatvorska administracije, a posebno uniformisan deo, nije osposobljen a i nije ni u situaciji da prati stalne promene propisa, zbog čega dolazi do bitnih propusta u primeni zakonskih rešenja u radu sa osuđenim licima. Treba imati u vidu i činjenicu da su zaposleni u penitencijarnom sistemu posle višegodišnjeg rada u zatvoru, stekli određeno iskustvo i rutinu koja je više posledica prihvatanja načina postupanja starijih radnika nego stečeno znanje ili obučenosť po aktuelnim propisima i doktrini koja se primenjuje u radu. Poznato je da su penitencijarne institucije najrigidnije i konzervativnije državne institucije i da je veoma teško uvesti novine i promenuti "ustaljen način rada". Otežavajuća okolnost je značajno manji broj zatvorske administracije, posebno uniformisanog i vaspitačkog dela administracije. U tako "prenapregnutoj situaciji" sa velikim brojem prekovremenih časova rada, nije realno očekivati od straže i drugih učesnika u realizaciji tretmana da prate i proučavaju zakonske novine i da iste primenjuju u radu sa zatvorenima. Treba istaći i to da u svim društvenim krizama zatvorski sistem postaje rigidniji i da se posebna pažnja posvećuje bezbednosti, po pravilu, na štetu ljudskih prava zatvorenika.

Zaštitnik građana Srbije je u svom godišnjem Izveštaju posebno istakao: potrebu celishodnije primene postojećih propisa da bi se unapredilo izvršenje mere pritvora; neophodnost predupređivanja zlostavljanja u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija i izgradnjom normativnih mehanizama kontrole; neophodnost usklađivanja smeštajnih uslova sa važećim propisima i standardima; neophodnost unapređenja postojećih podzakonskih propisa koji se odnose na tretman osuđenih, pre svega radi ostvarivanja intenzivnog aktivnog tretmanskog rada sa osuđenima; funkcionalnog i stimulativnog razvrstavanja i dodele posebnih prava osuđenih; sprovođenja delotvorne pripreme za otpust osuđenih u okviru posebnih otpusnih jedinica; kao i radi efikasnog postpenalnog prihvata koji će omogućiti reintegraciju osuđenih po njihovom otpustu.

Nadležnost nad izvršenjem krivičnih sankcija, a samim tim i nad zatvorskim sistemom u Srbiji, pripada resoru pravosuđa - ministarstvu pravde koje obavlja poslove državne uprave koji se odnose na: "izvršenje krivičnih sankcija".¹⁶ Ministarstvo pravde svoju nadležnost nad zatvorskim sistemom ostvaruje preko Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, kao unutrašnje organizacione jedinice ministarstva. Kontrolni

¹⁶ Član 9. Zakona o ministarstvima ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 44/2014.)

mehanizmi nad radom Uprave su u nadležnosti ministarstva, odnosno ministra. Resor pravosuđa ima opštu i sveobuhvatnu nadležnost nad izvršenjem krivičnih sankcija, ali i drugi resori imaju određene nadležnosti nad pojedinim krivičnim sankcijama. Tako nad vaspitnom merom, zavodskog tipa, upućivanje u vaspitnu ustanovu, nadležan je resor za rad i socijalna pitanja, nad izvršenjem mera bezbednosti, u delu koji se odnosi na donošenje bližih propisa o regulisanju izvršenja mere i nad stručnim nadzorom, nadležno je i ministarstvo zdravlja.¹⁷ Pored resornog ministarstva, koje ima potpunu nadležnost nad zatvorskim sistemom, značajne nadležnosti u pogledu kontrole i inspeksijskih poslova imaju sudovi, organi za prekršaje, nadležne inspekcije za određenu oblast, a u skladu sa Zakonom o državnoj upravi kao i po Zakonu o inspeksijskom nadzoru i drugim pozitivnim propisima koji regulišu nadzor nad radom organa i organizacija.

Uprava za izvršenje krivičnih sankcija ima široku i sveobuhvatnu nadležnost nad izvršenjem krivičnih sankcija zavodskog i vanzavodskog tipa, ali i veliku odgovornost u modelovanju sistema sa svim svojim osobenostima. Iz tog ovlašćenja Uprava ima obavezu da, preko svojih mehanizama kontrole, instruktivnog delovanja a na osnovu Strategije razvoja zatvorskog sistema, izgradi i implementira pravne norme u svim segmentima sistema. Sadašnje stanje ukazuje da postoji dosta prostora da se pozitivni propisi potpunije primenjuju u praksi- u zatvoru. Norma kao norma nema poseban značaj ako ne zaživi u praksi i ako nema edukovane administracije koja će te propise da primenjuje. Kao rezultat nepotpune primene propisa u praksi zaštitniku građana se obratilo 396 zatvorenika (ili oko 9 % od svih pritužbi) tražeći zaštitu svojih prava koja su, po njima, povredena u zatvoru. Zaštitnik građana posebno ističe neusklađenost propisanih standarda u smeštaju zatvorenika sa stanjem u zatvoru. Zatvori su prenaseljeni i ne ispunjavaju propisane standarde od osam kubnih metara po pritvoreniku. Takođe krše se propisi o neophodnosti boravka pritvorenika od najmanje dva sata na čistom vazduhu, ne poštuje se pravo na obrazovanje i plaćeni rad, niti se sa njima sprovodi bilo kakav oblik psiho-terapeutskog rada. U izveštaju se ističe i prisustvo zloupotrebe ovlašćenja i prekoračenje u upotrebi sredstva prinude a da se to nigde ne evidentira, iako je to zakonom i podzakonskim aktima propisano. Pozitivna je činjenica što su zatvorske institucije u potpunosti izvršile sve preporuke koje je dao zaštitnik građana.

Zaključak

Izvršno krivično pravo je finalni stadijum njegove primene i pripada penologiji – nauci koja izvršenju krivičnih sankcija pristupa multidisciplinarno. Ona izučava pravne i vanpravne aspekte koji se pojavljuju u vezi sa izvršenjem krivičnih sankcija. Retke su oblasti u kojima se tako neposredno ispoljava nedostatak opšte koncepcije i njoj prilagođenih rešenja kao u oblasti izvršenja krivičnih sankcija. Stalne promene Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, pored pozitivnih efekata, donose i negativne posledice. Naime, ako se zakonske norme i podzakonski propisi doneti na

¹⁷ Član 200. ZIKS-a

osnovu Zakona, učestalo menjaju i to posebno u onom delu koji treba da primenjuju neposredni izvršioc i sprovođenju tretmana prema zatvorenicima, nastaju ozbiljni problemi. Zatvorska administracije, a posebno uniformisan deo, nije osposobljen a i nije ni u situaciji da prati stalne promene propisa, zbog čega dolazi do bitnih propusta u primeni zakonskih rešenja u radu sa osuđenim licima. Treba imati u vidu i činjenicu da su zaposleni u penitencijarnom sistemu posle višegodišnjeg rada u zatvoru, stekli određeno iskustvo i rutinu koja je više posledica prihvatanja načina postupanja starijih radnika nego stečeno znanje ili obučenost po aktuelnim propisima i doktrini koja se primenjuje u radu.

Stanje u našim kaznenim ustanovama u pogledu uslova u kojima osuđenici žive daleko od zadovoljavajućeg i nije u skladu sa zakonskim rešenjima. Smeštajni uslovi, poštovanja određenih prava, a posebno način postupanja sa zatvorenicima često je u suprotnosti sa zakonom i podzakonskim aktima, našta ukazuje i Zaštitnik građana u svojim godišnjim izveštajima.¹⁸ Navedeno stanje posledica je opšte retributivne kaznene politike koja veruje u zatvaranje kao najvažniju, a prečutno i jedinu meru kojoj se može stati na put kriminalitetu. Pod uticajem "talasa moralne panike" i zbog kurentnosti "kaznenog populizma" kod birača, na zakonodavstvo se vrši stalan pritisak da se kazneno reagovanje sve više zaoštrava. U takvom okruženju, budući da je smrtna kazna ukinuta, hipokrizija onih koji to predlažu ogleda se u tome što su i oni potpuno svesni da pravne norme (pa i najbolje prilagođene datim uslovima) imaju vrlo ograničeni uticaj na kretanje kriminaliteta¹⁹.

Literatura

1. Jovašević, D& Stevanović, Z. (2007) Osnovne karakteristike izvršnog krivičnog prava, Revija za krivično pravo i kriminologiju, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, br. 2. Beograd
2. Ignjatović, Đ. (2006) Pravo izvršenja krivičnih sankcija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd,
3. Ignjatović, Đ. (2005) Kriminologija, Službeni Glasnik, Beograd.
4. Ignjatović, Đ. (2010) Kritička analiza stanja i tendencije u krivičnom izvršnom pravu, Crimen, Beograd
5. Ignjatović, Đ(2013) Kuda ide krivično izvršno pravo u Srbiji, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, br. 3. Beograd
6. Petrović, B. & Jovašević, D. (2006) Izvršno krivično/kazneno pravo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

¹⁸ Godišnji izveštaj Zaštitnika građana Republike Srbije za 2013. godinu.

¹⁹ Ignjatović, Đ. (2010.) Kritička analiza stanja i tendencije u krivičnom izvršnom pravu, Crimen 2, str. 54-55.

7. Simeunović - Patić, B. & Stevanović, Z. (2009), Evropski standardi u izvršenju kazni, Kontrola kriminaliteta i evropski standardi: stanje u Srbiji, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd,
8. Stojanović, Z. (2011) Preventivna funkcija krivičnog prava, CRIMEN(II), Beograd, br.1.

Zakoni

1. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, ("Sl. glasnik Republike Srpske", broj 55/2014)
2. Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivično pravnoj zaštiti maloletnik, ("Sl. glasnik Republike Srpske", broj 55/2014),
3. Zakon o izvršenju voinstitucionalnih sankcija i mera, ("Sl. glasnik Republike Srpske", broj 55/2014).

Zoran Stevanović, PhD

Institute of Criminological and Sociological Research in Belgrade

Msc Jasmina Igrački

Institute of Criminological and Sociological Research in Belgrade

EXECUTIVE CRIMINAL LAW IN SERBIA: FROM NORM TO PRACTICE

Abstract:

This paper presents an overview of executive criminal law, tendencies in this area and use of legal norms in practice- in penalty system. Frequent change of the Executive criminal sanctions Law (1977, 2005, 2009, 2011, 2014) make a significant system reforms, synchronization of legal solutions with international standards, but at the same time show a lack of clear longterm strategy in this area. These changes also have a negative consequences that are evident in practice. They confuse the penalty administration as well as the prisoners, because they can't keep track of them and apply them in practice. It's unrealistic to expect the guard to keep track of everything and apply it in his work. Usually, they stick to tradition and first knowledge from the beginning of their career. If you add to that, disaffected education and the lack of educational profile in penal profession, it is impossible to expect a complete use of new legal solutions in practice. This is indicated by a large number of inmates' complaints to the authorities regarding protection of their rights, which is indicated by the Ombudsman

In his report. In 2013. 653 inmates filed a complaint to the prison governors, 200 complaints to the Director of Administration, and 49 inmates sought court protection because of violation of prisoners rights.

Key words: criminal sanctions, prisons, execution, inmate rights, executive criminal legislation.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

343.2/.7(082)

КРИВИЧНО законодавство - de lege lata et de lege ferenda
(2015 ; Приједор)

Кривично законодавство - de lege lata et de lege ferenda
: [зборник радова], Приједор 17-18. априла 2015. године /
организациони одбор Марко Павић ... [и др.]. - Бања Лука
: Министарство правде Републике Српске ; Београд : Ми-
нистарство правде Републике Србије ; Приједор : Град
Приједор ; Бања Лука : Универзитет у Бањој Луци : Служ-
бени гласник Републике Српске ; Београд : Српско удру-
жење на кривичноправну теорију и праксу ; Бања Лука :
Службени гласник Републике Српске, 2015 (Бања Лука :
Службени гласник Републике Српске). - 426стр. ; 25 cm
Текст ћир. и лат. - Тираж 200. - Напомене и библиограф-
ске референце уз текст. - Библиографија уз све радове. -
Abstracts.

ISBN 978-99938-22-51-6

COBISS.RS-ID 4957976